

رب زدنی علما

این سخن عشق است نئی از شاعر یست
کئی خـسان دانند این اشعار ها
(آشکار) 2

مرتب

قاضي علي اکبر درازي

چپا ئيندڙ

سچل سر مست کو آپر یتو ائکدمي لميٽيد

خير پور

دفع اول | اپريل ۱۹۶۳ | ۵۰ هزار

هديه پنجاه پيسا

حق واسطا قائم

مارا نصیب است عشق و مستی
اے زاهد با تو باری، مستی

(آشکار)

مثنوی

تارنامہ

تصنیف شدہ

سراج الشعراء شاہنشاہ عشق منصف و آخر زماں شاعر ہفت زبان

حضرت سچل مست

کتبہ سید علی حسن بکھر _____ مطبوعہ اتحاد پریس بکھر

پيش لفظ

- سرتاج الشعر شاهنشاہ عشق، منصور آخرو زمان، شاعر هفت زبان حضرت پچل
 سرمست، روزالت پنهنجي ڪلام الهي الهام ۾ جهڙي طرح تمثيلي نوع ۾ تاريحي
 حقيقت ڏيکاري آهي. اهڙي طرح ڪوبه شاعر ڏيکاري نٿو سگهي. هن قادم العلام
 شاعري هر ڪمڻي ادبي شاهڪار آهي. هن جو وجود مسعود سندن لاءِ باعثِ فخر ۽
 ناز آهي مگر خلق جي بي توحي ڏسي هن پنهنجي ديوان آشڪار ۾ فرمايو آهي ته :-
 ”طالب کسي نيست که آيد سوي ما ! تاز باغ عشق گيرد بوي ما !
 معنيٰ :- اهڙو طالب ڪونهي جو منڍا هنن اچي ۽ پنهنجي عشق جي باغ جي خوشبو وٺي.
 خلق جي بهالت ڏسي هن پي هنڌ ديوان آشڪار ۾ فرمايو آهي ته :-
 (۱) ايس حقيقت ترا اثر نکند ! چونک مهي توسا کن بيشي !
 معنيٰ :- هي حقيقت توکي اثر نه ڪندي ڇاڪاڻ ته تون جهنگلي ماڻهون آهين
 (۲) ايس سخن عشق است ۽ نئي از شاعرست کي خسان دانشد ۽ ايس اشار ۽
 معنيٰ :- هي سخن عشق جو آهي شاعري نه آهي. مگر چئن کي ڪهڙي ڄاڻ پوندي ؟
 هن اقليم سخن جي تاجدار شاعر جو مٿيون شعر اڳوڪي واسا ڪو الڳ ادب صاحبن جي
 پر ڪارن جي پيشنگوي آهي جئن جو تان و ڪتاب ”سونهار و سهيل“ ۾ ڪنهن

صاحب گوهر افشائي ڏيکاري لکڻ فرمايو آهي ته "شاھ اڳين ۽ پوين شاعرن جاتالا
 پاڻ ۾ گم ڪري ڇڏيا..... گويا پيا شاعر سندس اڳيان سج جي مقابلي ۾ چوان آھن"
 جهنگلي ۽ ڇٽ لفظ اهڙن اديب صاحبن ڏانهن منسوب ٿيل آهن. هن جا هل
 سندس پاسي شعر نه پڙهيو آهي ورنه اهي اهمقانه الفاظ استعمال نه ڪري ها.
 هن لاءِ ڊاڪٽر صاحب آف انفارميشن حيدرآباد ڏانهن اعتراض نامه
 موڪليو ويو آهي جنهن پبلڪ جي پليس تي هنءُ اند عاشق جي توهين ڪرائي آهي.

افسوس! صدا افسوس!!

سارن ئي دنيا ۾ اهڙو ڪوبه شاعر ڪونهي جنهن ستن ٻولين ۾ وزن لکڻ
 کان مٿي شعر چيو هجي. جنهن ڪري کيس سرتاج الشعرا سڏبي ته انصاف
 کان بعيد نه ٿيندو.

هيءُ مثنويءَ تار نامه هن سلسلہ جو پنجون نمبر ڪتاب آهي. باقي ڪتاب
 مثنويءَ و صلت نامه، سرهبر نامه، سراز نامه ۽ مجو طريل موقع ملڻ تي شائع ڪيا
 ويندا.

نثري عشق دي عاشق جا سڻ ڪل ڪيھي ڪمبختان
 (سروست)

الفقيه - قاضي علي اڪبر سراڙي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مثنوی

تَارَنَامَهُ

- ۱- استانی دگری بشنوز من ! از شنیدن موگرد و جباں و تن
- ۲- یار گوید باز گوی از مثنوی چند ابیات ز سر معنوی
- ۳- خود اشارت می کند خود را بگو پس ز گفتن سرا و کاهل مثنوی
- ۴- مانمی گویم گویا او بود ! مانمی جویم جو یا او بود !
- ۵- چوں شبی رستم سو میخانه اندران دیدم یکی دیوانه
- ۶- خوش ستاری بود اندر دست او تابا و ازش همی شد مست او
- ۷- مستیش بگرفت هم رقصاں شد در مکان بخودی بجباں شد
- ۸- آں همه میخانه در گردش قتاد های پی کرده ببا باز و کشاد
- ۹- در کنار خویش بگرفته چناناں محو گشته آں دی این صیم و جباں
- ۱۰- جاں دل را بچنین مستی بداد از سر دنیا و دی - سستی بداد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مثنوي تارنامہ سنڌي ترجمہ

- ۱۔ هيئرمان اوهان کي پوروستان ٻڌا يا ٿو۔ جنهن جي ٻڌڻ سان جان ۽ تن معوي ويندو۔
- ۲۔ يار ٿو فرماي ته وري هي ڪا مثنوي ٻڌاءِ۔ ۽ مغني رانن جا ڪي بيت سٽاءِ۔
- ۳۔ پاڻ ئي اشارو ٿو ڏيئي ۽ پاڻ ئي ٿو فرماي۔ ته منهنجي مخلوق کي منهنجن رانن ٻڌا ٿو سستي ۽ ڪرو۔
- ۴۔ مان ٿو چوان پر هڃو ڇڏ ٿو پاڻ ٿو چوي۔ مان ٿو ڳوليان پر هو ڳولهند ٿو پاڻ ٿو ڳولهي ۽
- ۵۔ هڪڙي رات مان مڻخانه جي طرف وڃس۔ اتي هڪ مان مستانوريسل ڏٺو!
- ۶۔ هن جي هٿ ۾ هڪ سُئي ستا رهئي۔ جنهن جي آواز مون کي به مستانو ٻڌائي ڇڏيو
- ۷۔ هومستي ۽ ڀڄي رهيو هو۔ هوبو خودي جي مڪان ۾ بي جان ٿي ويو هو
- ۸۔ انهي ڪري مڻخانه ۾ ٿر ٿو مڇي ويو۔ هو هاءِ هاءِ ڪري ٻانهون مڇي ڪري ٿو ڦاٽن آيو
- ۹۔ هن مون کي پنهنجي پاڪ ۾ اهڙو ڍڪڙيو۔ جو منهنجو جسم به جان بيهڪدم معوي ويا۔
- ۱۰۔ منهنجي دل ۽ جان کي اهڙي ته مستي ڏني وئي جو دين ۽ ايمان کان منهنجي دل سستي ڏيئي۔

- ۱۱- می زده انگشت خود را بر ستار
 ۱۲- خاک مالیدم بر رخ عمامه رفت
 ۱۳- پس صدادر حالت آورد مرا
 ۱۴- بعد مدت چونک در سوش آمدم
 ۱۵- بیم در آنجا حال پرسیدم ز تار
 ۱۶- این چنین در دازنجبا آورده
 ۱۷- ای صدائی تو مرا بی خود کند
 ۱۸- می دیتی همی آواز تو!
 ۱۹- گاه آواز تو در رقص آورد
 ۲۰- گاه گرماندائی تو مرا!
 ۲۱- در همه مجلس دبی دیوانگی
 ۲۲- می فزاید در غم اندردم
 ۲۳- با تو افتاده است هی کار ما
 ۲۴- هر خیال غیر را آواز تو!
 ۲۵- می کشی ما را ز تنگ نامم هم
- آن صدای کرد ما را بی ستار
 شد گریبان چاک چاک جامه رفت
 یک رمی از سوش او برد مرا
 باز دیگر بار در جوش آمدم
 می کنی فرزانه را دیوانه وار
 یا مگر ز انگشت زخمی خوردی
 موج صدمه ج اندر دل نه ند
 کس نمی یابد رموز را از تو
 گاه سونی لامکان ما را برد
 گه کند دیوانی صدائی تو مرا
 دور می سازی زمانه زانگی
 سر شکسته می شود این با قلم
 تا تو می باشی بهر جایار ما!
 می براندازد دم آغوش از تو
 چو بوشانی ز باره جامم هم

- ۱۱- هن پنهنجي آگرستار تي ٿي هلائي - انهي آواز مون کي بي ترار ٿي ڪيو.
- ۱۲- مان پنهنجي منهن تي مٿي مڪي ۽ منهنجي دستار ڪري پئي. منهنجا ڪپڙا ٽڪرا ٽڪرائي ويا.
- ۱۳- انهي آواز مون کي اهڙي حالت ۾ آندو - جو ڪدم منهنجو هوش هليو ويو.
- ۱۴- گهڻي وقت کان پوءِ مان هوش ۾ آيم - مگر وري پوءِ دعومان جوش ۽ مستي ۾ پيا ويا.
- ۱۵- مان انهي وقت تار کان حال احوال پڇيو - ته تون سياڻن تي ديوانو ٿي پيا ٿين.
- ۱۶- اهو دهر تو کڻان آندو آهي - يا اگر تو کي زخمي ڪري وڌو آهي.
- ۱۷- تنهنجو اهو آواز مون کي بيخود ڪري ٿو - منهنجي دل جي اندر موج تي موج هڻي ٿو.
- ۱۸- تنهنجو اهو آواز مون کي مست ٿو ڪري - تنهنجي انهي آواز جي ڪنهن کي خبر نٿي پوي.
- ۱۹- تنهنجو آواز مون کي نچائي ٿو - ته ڪڏهن وري لامڪان تي پهچائي ٿو.
- ۲۰- ڪڏهن تنهنجو آواز مون کي رڙائي ٿو - ته ڪڏهن وري ديوانو بڻائي ٿو.
- ۲۱- ساري محفل ۾ ديوانگي چاڻيبي وئي - مون کي هوش مان ڪڍي ڇڏيو.
- ۲۲- منهنجي دل ۾ درد غم کي وڌايائين - منهنجي قلم جو سر پي پيو.
- ۲۳- هاءِ هاءِ منهنجو ڪم توهان ٿا ڪري ڇو - هينئر تون ئي منهنجو جيتي ڪٿي يا رهن.
- ۲۴- تنهنجي آواز جي ڪري - غير خيال منهنجي دل منجهان نڪري ويا.
- ۲۵- مون کي ننگ ناموس کان ڇڏائي ڇڏيئي - جڏهن تو مون کي شراب جو ڍڪ پياريو.

- ۲۶- آفرین بر تو بود که این حال را!
 ۲۷- ای صدائی تو پریشان می کند
 ۲۸- دیگ دل امید جولان جوش
 ۲۹- از وظائف و دردمارادر کشید
 ۳۰- از کج این درد آوردی بمن
 ۳۱- روز شب بامارفتی گشته
 ۳۲- از چه طرفی تو بهی جا آمدی
 ۳۳- آں بیان کن هر چه بگذشته بتو
 ۳۴- حال ی بر تو که چون نازل شده
 ۳۵- یا بملک در غم تو بوده
 ۳۶- یا پریشان حال شخصی دیده
 ۳۷- حال آنها دید پر درد شدی
 ۳۸- آں زمان متار کرده نالها!
 ۳۹- اولامن کال بودم زیر سنگ
 ۴۰- ناگهها استاد آں پیر کهن
 می فزائی دور سازی قال را
 چه پریشان بلکه جا را می کند
 می بر دصبر و قرار آرام هوش
 چونکه آواز ت در دل رسید
 می گذارد از صدایت جان و تن
 از خیال غیر بادل شسته
 گو بمانز ملک بالا آمدی
 اولیس بودی کج با من بگو
 ای صدائی تو بجا قاتل شده
 یا به مجلس عاشقان فرسوده
 یا حکایت عارفان به شنیده
 از بسی دروش تو بهم فرد شدی
 لبنتوا ز من با تو گویم حالها!
 سنگ من بیزنگ بوده همچو زنگ
 کرد پر کانه ز سنگ فزات من

۲۶۔ ترڪي آفرين آهي جو۔ تومن کي سڀ ٿيل ڪال کان ڇڏائي ڇڏيو۔

۲۷۔ تنهنجو آواز تومن کي پریشان ڪريو۔ پریشان ڇايلڪ جان کان بي جان ڪريو۔

۲۸۔ منهنجي دل جي ڊيگ کي جوش جو لڙن ڏياريو۔ جنهن ڪري منهنجو صبر ۽ قرار ۽ آسره ۽ خوشي هليو۔

۲۹۔ جڏهن تنهنجو آواز منهنجي دل کي لڳو۔ مون کان وٺي دلفائف چئي ريا۔

۳۰۔ ايهو دهر توکڻان آندو آهي۔ جو منهنجي جان ۽ تن انهيءَ آواز سبب ڳري وڃي ٿو۔

۳۱۔ رات ڏينهن تون مون سان هم رنگ آهين۔ سڀ غير خيال منهنجي لٽان ڌوئي ڇڏي آهي۔

۳۲۔ مون کي ٻڌا ته تون گهڙي طرف کان۔ ۽ گهڙي مٿاهين ملڪ کان آئي آهي۔

۳۳۔ مون کي سمور بيان ٻڌا ۽ جيڪي قصا ٿي گذريا آهن۔ ۽ ٻڌا ته پهرين تون ڪٿي هئين

۳۴۔ اهو حال توکي ڪٿان مليو آهي۔ تنهنجو آواز منهنجي لاءِ قاتل آهي۔

۳۵۔ ياته دهر ۽ غم جي ملڪ ۾ رهين آهين۔ يا عاشقن جي مجلس ۾ تو گذاريا آهي۔

۳۶۔ ياته تون ڪنهن غم واري ماڻهون جو حال ڏٺو آهي۔ يا عارن جون ڳالهيون ٿو ٻڌي پون آهين۔

۳۷۔ انهن جو حال ڏسي تون درد ۽ پيدا ٿيو آهي۔ يا گهڻي درد جي ڪري تون اڪيلي ٿي آهين۔

۳۸۔ انهيءَ وقت تار آه پري چيو ته۔ هاڻي مان توکي پنهنجو حال ٻڌايان ٿي سو ٻڌ۔

۳۹۔ پهرين مان پشورن جي هيٺان ڪا ڀڄي هيس۔ منهنجو پشور بي رنگ ۽ ڪٽ وانگر هيو۔

۴۰۔ اڄ تون انهيءَ قابل استاد۔ منهنجي ذات کي پشور مان نڪرا ڪيو۔

۳۱. آن چنان از یخ کوه آورد او
 ۳۲. پس مراد کهوره نار انداخته
 ۳۳. آب گشتم خشک گشتم اندران
 ۳۴. باز افتادم بدست آهنگران
 ۳۵. چندایمی در آتش سوختم!
 ۳۶. ضرب اند ضرب منخوردم بسی
 ۳۷. پیش از این فریادم در کوهها
 ۳۸. حال من رفته در ضرب و گوشمال
 ۳۹. باز بکشیدند از سوزنده نار
 ۴۰. چوں درین چیدن بگناه من نمود
 ۴۱. بعد از آن در مندی و کم بداد
 ۴۲. صد شلاکت پیش ازین کشیده ام
 ۴۳. میکشیدم در غم و از اندازه میش
 ۴۴. صد هزاران رنج و محنت دیدم
 ۴۵. آدمم اکنون بدیاز خویش
- کرد برون از وطن پرورد او
 آنجه غیری بود ز ویر و داخته
 شکل کرسی دایم لیلی جوان
 ای که می انداخت در آتش گران
 همچنین در ضرب کوب آموختم
 این چنین زد کوب ناید بر کسی
 لاغرا نیجا گشته ام ای شهوار
 پی بی صد زخمها خوردم کمال
 بار دیگر ضرب خوردم بے شمار
 کس آوازی ز من شنیده بود
 میکشیدند سخت این پاک نهاد
 زخمها هم ضرب با سچیده ام!
 تا که آیم هم بدست یار خویش!
 پس بدست یار خود بر سیده ام
 می سراید او مرا شب و روز پیش

۴۱. هن مون کي جبل جي پاڻ مان ٻاهر ڪڍيو. مون کي پنهنجي وطن کان ٻاهر ڪڍيو.
۴۲. تنهن کان پوءِ هن مون کي ٻاهر جي آڙهه ۾ ٽوڙيو جيڪي غير هيرو سو مون پنهنجيان ٺڪري ويا.
۴۳. پاڻي تي ويٺا انهي اندر خشڪ ٿيڻ. اي جوان! پوءِ مون کي ڪڙي جي شڪل ملي.
۴۴. تنهن کان پوءِ مان ٻاهر جي سر چڙهي. انهي پٺ مون کي ٻاهر ۾ وجهي ڇڏيو.
۴۵. ڪي دينهن ٻاهر ۾ پي سڙي. خوب وڏا ڏن جا ڌڪ سڻم.
۴۶. وڏا ڏن جا ڌڪن جي مٿان ڌڪ ٿي لڳا. اهڙا ڌڪ ڪنهن ڪين سٺا هوندا.
۴۷. هن کان اڳ مان ٽڪري ٿلهي هيس. اي شهسوار هت مان ڳري وئي آهيان.
۴۸. ڌڪن جي ڪري مان حال کان بي حال ٿي. هڪ ٻي جي مٿان پي خوب ڌڪ لڳا.
۴۹. وري پهر مون کي ٻاهر ۾ وڌا ڏن. وري پهر خوب ڌڪ ڪاڍم.
۵۰. مون کي ڪيترن منزلن ڏيکارين ديون. مگر منهنجي دانهن ڪنهن نه ٻڌي.
۵۱. انهي کان پوءِ مون کي ڌڪي شڪل ڏنائون. مون کي سختي سان ڇڪي پاڪ ڪيائون.
۵۲. هن کان اڳ سوين ڌڪ ڪاڍا ٿي. زخمي ٿو ڪرون ڪاڍيون اٿم.
۵۳. مان پي اندر ڏسڻ ۾ سٺا. تنهن کان پوءِ ٻاهر جي هٿ ۾ آيم.
۵۴. سوين هنرا ڌڪ ۾ تڪليفون ماڻيون. پوءِ مان ٻاهر وٽ اچي پهتس.
۵۵. هاڻي مان پنهنجي ٻاهر جي هٿ ۾ آهيان. هنر مون کي رات ڏينهن پيو ٿو جهاتي.

- ۵۶ چو پست آورد داده جان مرا ! جان باشد و او اعیان مرا
 ۵۷ در اصل من سخت بودم همچنان داد ز می داد و ای مهر بان
 ۵۸ از گوید او سراید من نیم او بجنباند بجنب من نیم
 ۵۹ چو خود بخود شدم بشنور من دیگران را میکنم بخود ز تن !
 ۶۰ روزیک افتاد خیال استاد را می رسانم داد این بیداد را
 ۶۱ ماده نرم جنس باشد در جهان این چرا یکسر بپاشد نالتوان !
 ۶۲ شامش سازم که هم صحبت بود تا که هر دو ده چشم و را حت بود
 ۶۳ آنکه یک دیگر موافق هم شوند هم بجم و جان هم بدم شوند
 ۶۴ ما بخود گویم که فرحت شد کجا گستریده در دواز ما با بجا
 ۶۵ ای که از غم در دمار ساختند راحت و فرحت ز من بر داشتند
 ۶۶ پس ز نخل خشک برید چوب در تراشیدن براوشد ضرب کوب
 ۶۷ اویش کردند پاره پاره هم باز پس پیوند کردندش بهم
 ۶۸ پس دریدنش شکم کردند صاف پاک شد از غیر سرتاپا بنا و
 ۶۹ هم نمودش در آل سوراخها بهر پیوندی زدندش میخها
 ۷۰ پای یک پر داورا داشتند هر گش با میخها آراستند

۵۶۔ جڏهن مان پنهنجي جان ڏئي تڏهن هجي هٿ ڀرائيم۔ هاڻي منهنجي جان هنجي هٿ ڀرائي۔

۵۷۔ اصل مان اهڙي سخت هليو۔ ائين نري مون کي هن کان نصيب ٿي آهي۔

۵۸۔ هاڻي هو ڪاڻي ٿو هو وڃائي ٿو مان نه آهيان۔ هلائي اهو هلي ٿو مان نه آهيان۔

۵۹۔ جڏهن مان پاڻ بي خود ٿيم۔ تڏهن مان ٻين کي به بي خود ڪيانسٿي۔

۶۰۔ هڪڙي ڏينهن منهنجي استاد کي خيال آيو۔ ته هن مظلوم کي انصاف ڀلي وڃهان۔

۶۱۔ مادي ۽ نر هر جنس جهان ۾ موجود آهي۔ ته هي ڪمزور ڇو اڪيلي هجي۔

۶۲۔ جيڪو منهنجي ساڳي محبت واسو وڃي سر موشان شامل ڪري۔ جيئن ته اسان ڀڄي غم ۽ راحت ۾ گذر هنجون۔

۶۳۔ هي جو ٻئي هڪ ٻي مطابق هجن۔ ساڳي جان جسم ۾ ساڻي هجن۔

۶۴۔ مان پاڻ چوان ٿي ته فرحت ڪاڏي وٺي۔ مون منهنجي جان جاءِ بچاءِ ۽ درد پڪڙيائين۔

۶۵۔ ڏس! مون کي درد ۽ غم لاءِ ٺاهيا ٿون۔ راحت ۽ فرحت مون کان ڪڍي ورتا ٿون۔

۶۶۔ پوءِ سڪل وٺ مان لڪڙي ڪپيا ٿون۔ جيئن کي وڍڻ ۾ چوٽون ۽ ڌڪ آيا۔

۶۷۔ ٻيهر يائين هن کي ٽڪر ڏگر ڪيا ٿون۔ تنهن کان پوءِ هن کي مون سان پيوڻ ڪيا ٿون۔

۶۸۔ پوءِ ان جو پيٽ ٽاڻي صاف ڪيا ٿون۔ پيرن کان مٿي تاءِ هو غيروڪان پاد ٿيو۔

۶۹۔ انهي ۾ سور ۽ غم ظاهر ڪيا ٿون۔ جڪڙڻ لاءِ هن ۾ ڪڪا هنيا ٿون۔

۷۰۔ هن جو هڪ پير درد واسو ورتو ڪيا ٿون۔ هن جي هر هڪ رڳ مينهن سان سينگاريا ٿون۔

۱. جان صد اوند اورانی دو یک
 ۲. بعد از آن خالی شکم پراز شراب
 ۳. آن می عشقش در دانداختند
 ۴. در داور باد رومن هم از شد
 ۵. پیش ازین من در دایدیم بی
 ۶. بعد از آن در دمنده گشتم بهم
 ۷. بموطن گشتم ما هر دو بیس
 ۸. اوریق مار فیش چوین شدم
 ۹. من با دوا هم بماند متصل
 ۱۰. نام ما هم نام او گم شد چنان
 ۱۱. چوین شدم هر دو بهم آرام رفت
 ۱۲. نام طنبوره بخواند هر کسی
 ۱۳. گنگ بوده بعد از آن گو باشد
 ۱۴. در دمندها هر دو با یکدیگر
 ۱۵. او کجا بوده بیس ما هم کجا
- عاشقان داند درین نیست تمک
 متصل پایا شد لبها از عذاب
 اندر نیش خانه خود ساختند
 درد بین از برد و این آغاز شد
 بانی بی می کرد بر ما هر کسی
 زانکه افتادیم اندر بحر غم
 پس بیکدیگر پیوستیم بمنشین
 او چوین گشت من مجنون شدم
 فی خیر از وصل دارم فی فصل
 من کجا رفتم کجا رفتم همان
 حرف فولاد و چوب نام رفت
 از دو یک شد از یکی گشته بسی
 جمله از آواز او شنیده شد
 بهم گشته آشکارا هم سری
 او به پیشه من در آن کوه ندانم

۷۱. هن کي هڪ ٻه نه پر سوتالب ڏنائون - عاشق انهيءَ ۾ شڪ نه ٿا ڇاڻن.
۷۲. انهيءَ کان پوءِ هن جو خالي پيٽ شراب سان ڀريائون - غذا بن کان پوءِ پوءِ پنهنجي يار کي قوت ڏيئي.
۷۳. پنهنجي عشق جو شراب انهيءَ ۾ اندر وڌائون - انهيءَ ۾ اندر پنهنجو گهر ٺاهيائون.
۷۴. هن جو درد منهنجي درد سان همران ٿيو - ڏس ته درد وڌيڪ شروعات اسان ٻنهي کان ٿي.
۷۵. هن کان اڳ مون کي تڙاڙڪ ڏنا هئا - مون تي هر ڪنهن افسوس ٿي ڪيو.
۷۶. انهيءَ کان پوءِ اسان درد مند ٿي گذرڻ لاسي - انهيءَ کان اسان غم جي درياهه ڀر پيا سون.
۷۷. ڏس. اسان ٻئي هم وطن ٿياسون - پوءِ هڪ ٻئي سان گڏ اٿڻ ويهڻ ٿيو.
۷۸. هو منهنجي سائي مان هن جو سائي ٿيس - هو ليليءَ ۾ مان محبتون.
۷۹. مان هن جي هو منهنجي قريب ٿيو - مون کي نه ملاپ جي ۽ نه وچوڙي جي خيبر رهي.
۸۰. منهنجي نالو هن جي نالي ۾ اهڙو ته گم ٿيو - جو مان - مان ئي نه رهيس ۽ نه هو هو رهيو.
۸۱. جڏهن اسان ٻئي هڪ ٿياسو ته آرام هليو ويو - نولا وڃو اکر ۽ بکر ٿي چوڻا و هليو ڏيو.
۸۲. هر هڪ طبير ڏنا لوسڙي ٿو - ٻن مان هڪ ٿيو ۽ هڪ مان گهڻا.
۸۳. پهرين گونگو هو ۽ پوءِ ڳالهائيندا ٿيو - سڀئي هن جي آواز کان چريو ٿيا.
۸۴. ٻئي درد مند هڪ ٻئي سان اي آشڪا راهڪ ۽ برابر ٿيا.
۸۵. ڏس ته مان کاتي هيس ۽ هو کاتي هيو - هو چينگل ۾ هيو ۽ مان نڌا جبل ۾ هيس.

۸۶ از کجا اوین کجائی آمدم!

۸۷ هم گفتم الفتی بایکدیگر

۸۸ از دوشن یک تن شدلشنوزما

۸۹ من نمی دانم صدای از کجا
۹۰ چوں شدم و صدای نه زما

۹۱ ای صد از یار باشدنی ز من

۹۲ چوں که بایتم گاه که درد یار

۹۳ تار طنبور مرا بخت شد سراق

۹۴ تار بر ما کرده کاری بچینس!

۹۵ تار از من کرد بر دل و جان بسی

۹۶ دل گذارد چشم از شوق پرآب

۹۷ تار اندر دل چه صد موج آید

۹۸ تار دل ما کرد همچون موم نرم

۹۹ تار دل ما کرد همچون موم تر

۱۰۰ تار دل ما کرد همچون سیم صفا

پس ندانم از چه جای آدم

کار این رشته محبت هم نگر

وحده واحد بگوید در صدا

هست از من یار خوب است ای فتا

نه ز خوب بلکه از جای خفاست

او بخیانند مرا من منتحن!

صد صدائی میکند ای آشکار

می فراید سونی یار آل شتیاق

یا دنیا بد کفر و اسلام و نه دین

میرود از دست دلبا هر کسی!

تار کرده جسم و جانم را کباب

بر سرم از درد صد فوج آورید

جان و تن از سوز او شد سرگرم

میگرد از جسم و جانم سر بهر

میگذر شب روز خود را خود طواف

۸۶۔ هوڪڻان آيو ۽ مان ڪڻان آيس۔ پوءِ نه ٿي ڇا ڄاڻان ته ڪهڙي جاءِ تي آئي آهيان۔

۸۷۔ اسان جي هڪ ٻئي سان الفت ٿي وئي۔ اسان جي محبت جو رستو ۽ حڪم ڏس۔

۸۸۔ ٻڌا ۽ن ڄاڻين مان هڪ ڄاڻ ٿيا سي۔ آواز ۾ هڪ ڪيلو هڪ آهي۔ وحد واحد چوي ٿو۔

۸۹۔ مان نه ٿي ڄاڻان ته هي آواز ڪٿان آيو۔ اِي جوان! هي آواز منهنجو آهي يا لکڙي جو۔

۹۰۔ جڏهن رات ٿيس ته هي آواز منهنجو نه آهي۔ ۽ نه لکڙي جو آهي پر پوشيدڙ ڄاڻو ٿا ڀڄي ٿو۔

۹۱۔ هي آواز يا سر جو آهي ۽ منهنجو۔ امتحان وٺندڙ مون کي جنبش ڪرائي ٿو۔

۹۲۔ ڪڏهن ڪڏهن جيئن يا سر جي هٿ ۾ اڇاڻ ٿي۔ اِي آشڪار هوسو ۽ آواز ڪري ٿو۔

۹۳۔ ظنوري جي تار مرن کي فراق بخشيو۔ يا سر جي طرف منهنجو شوق وڌايو۔

۹۴۔ تار مرن سان اهڙو ڪم ڪيو جو مون کان دين ڪفر اسلام سڀ ڊسري ويو۔

۹۵۔ تار منهنجي دل ۽ جان تي گهڻو اثر پيدا ڪيو۔ سڀ ڪنهن جي دل هٿ مان نڪري ڇڏي ٿي۔

۹۶۔ منهنجي دل کي ڪا سر ۽ ڌڻين ۽ اکين مان آب جا سر ۽ ٿيو۔ تار منهنجي جسم ۽ جان کي ڪياب ڪري ڇڏيو۔

۹۷۔ تار منهنجي دل ۾ سولهيون آئي ٿي۔ منهنجي سرتي ۽ دهر جون سون فوجون آئي ٿي۔

۹۸۔ تار منهنجي دل کي ميٺ ۽ نرم ڪري ڇڏيو۔ جسم ۽ جان انهيءَ سون کان گرم ٿي ويو۔

۹۹۔ تار منهنجي دل کي ميٺ کان به وڌيڪ نرم ڪري ڇڏيو۔ منهنجي جان ۽ جسم کي ڪا سر ۽ ڇڏيو۔

۱۰۰۔ تار منهنجي دل کي صاف ۽ پاڻي ڇڏيو۔ رات ڏينهن پنهنجو پاڻ کي ٿي ڏس ڪري۔

۱. تار انگیز و زغم صد موجها
۲. تار آرد دیک دل را هم بجوش
۳. تار پس این بسم جمله خوں ببرد
۴. تار از چونی مرا بچوں ببرد
۵. پس نمی دهم که آواز از کجاست
۶. ای صدایس بخودی مستی دهد
۷. ای صدایس بخودی می آورد
۸. ای صدایس باشد همه سوز و گداز
۹. ای صدایس خوشتر بود بر عارفان
۱۰. ای صدایس بر دار معلق می کند
۱۱. ای صدایس آرد خیر اوقاتهما
۱۲. ای صدای تار چو لال آورد
۱۳. ای صدای تار آرد های هوئی
۱۴. ای صدای تار آنجا می برد
۱۵. از صدای تار بس رنج یافته ام
۱. آرد از غمزه بدل صد موجها
۲. گم کند فهم و فراست عقل و هوش
۳. از ندامت جان و دلم مفتون ببرد
۴. گاه لیلی گاه او مجنون ببرد
۵. فهم کن شناس این آواز کجاست
۶. می بردستی صد چستی دهد
۷. از دور دیده اشکباران می رود
۸. چونکه از منظر ظاهر گشت راز
۹. بر سرداری روند آن عاشقان
۱۰. بعد از آن غمزه انا الحق می کند
۱۱. هست بر دل عاشقان آفاتهما
۱۲. از دور دیده موج طوفان آورد
۱۳. می کنند قصص هر جا کو بجوی
۱۴. کاندرا آنجا جسم و جای افتد
۱۵. از مشقت رنجها رنج یافته ام

۱۰۱۔ تار عنق جون سوين لهر يون ا پاس ري ٿي۔ ۽ منهنجي دل تي تار جون سوين فوجون نائي ٿي

۱۰۲۔ تار منجی دل پی دی پگ کی جوش ہر آبی تی۔ منجی سب جہ عقل و ہوش کی گم چڑی تی۔

۴۳۔ تمار جن جسم کی خوت کیو آھی۔ آواز سان منہنہی دل کی چوہ کیو آھی۔

۱۰۴۔ تارمون کي ڪيٽن مان بي مثال ڪيو۔ ڪڏهن ليليٰ ته ڪڏهن مڇيون ڪيو

۱۰۵۔ پوچھو تہ چاٹان تہ ہی آوانہ کٹان آیر۔ سمجھو سیاحت تہ ہی ہاز کٹا آیر آہی۔

۱۰۶۔ فی آواز لیس بیخودی ہم ہستی ڈی ہو۔ ہستی کئی چہتی ڈی ہو۔

۷۰۔ اے ہی آوارہ مومن کی بیخودی چھا آئی ہے۔ نہ ہی اکین مان گورنمن جو مینھن رسائی ہو۔

۱۰۸۔ یہی آواز سہوہر و سوشل چنگد انرا ہی۔ چاکاں جو منصور مان رانہ طاہر شیو۔

۱-۹۔ هي آواز عاشقانه لاء چڱو آهي۔ انهي جا عاشق سوري تي چڙهن ٿا۔

۱۱۔ ہی آواز سومری تی لشکائی تُو۔ انہی کان پوہ مان خدا ای لفر و ہائی تُو۔

۱۱۔ هي آواز دنت جي خبر آئي ٿو۔ جي عاشقن جي دل تي آفتون اچن ٿيون

۱۱۲۔ تارچوہی آدانه جولانہ آئی گوہ پنہی اکین مان لہرین جو طوفان آئی گوہ

۱۳۔ تار جی آواز "ھو ھو" آئی تو۔ ہر کھٹ جابا گلی گلی ناچ نہائی تو۔

۱۴۰ تا جہی آداں تھی جاوے وی وی رچی تو۔ جیتی عی جات ہم عہم ٹھوڑت تہا۔

۱۱۵۔ تاملجی آواز کاں پس رنج یقتو۔ تخلیق پر گو کہ مان خزانہ صلیو۔

- ۱۱۶- از صدای تار حاصل محنت است !
 ۱۱۷- از صدای تار صبر و هوش رفت
 ۱۱۸- از صدای تار در مان روشد
 ۱۱۹- از صدای تار محنت می کشم !
 ۱۲۰- از صدای تار گشته بخودی
 ۱۲۱- هر که از خود مرد دایم زنده است
 ۱۲۲- تار میگوید که از آواز خویش
 ۱۲۳- دست نائی می سرائد تار را
 ۱۲۴- آن سرائیده مرا گوید بگو !
 ۱۲۵- کیست آنکس کافدائی میکند
 ۱۲۶- چو نمیدانم صدائی از کجاست
 ۱۲۷- زین سبب عبرت افتادم مگر
 ۱۲۸- شخص را بنیم اگر باشیم من
 ۱۲۹- میرسد چو بر سرم آید یار
 ۱۳۰- چو دست یار بودم دور دور
 هر که فهد ز مزارش فصل است
 کفر و دین سلام از من برفت
 و انداختش هر که از خود فرد شد
 ز هر غم را چون شکر خوش می چشم
 این خودی چو رفت آید آن خودی
 خواهی گرد و او اگر چه بنده است
 نیست آگاهیم نه بنیم باز خویش
 میدمد پیغام یاری یار را !
 پس بگویم هر چه گوید بد بگو
 از فراق و غم صدائی میکند
 در تعجب دیرتم گفتا خطاست
 می سرائیدیم مرا شخصی دیگر !
 من نیم هست آنکه میگوید سخن
 صد صدایا می شود پس آشکار
 نه صدایوده که بودم در صبور را

۱۱۶- تارجي آوانه کان تڪليف حاصل آهي. جيڪوبه هن رات ۾ رمزي ڄاڻي ٿو سو دھال پائي ٿو.

۱۱۷- تارجي آوانه کان سبر ۽ هوش هليو ويو. ڪفر ۽ اسلام منهنجي ڪلھن ٿا هليو ويو.

۱۱۸- تارجي آوانه منهنجي دهر دجودا روت ٿيو. اهوئي ڄاڻي ٿو جو پاڻ کي رسجاڻي ٿو.

۱۱۹- تارجي آوانه کان تڪليف تائيان ٿو. غم جي زهر کي ڪنڊ وانگر چڪيان ٿو.

۱۲۰- تارجي آوانه کان بي خودي حاصل ٿئي ٿي. هي خودي جذبن هلي وئي ته بي خودي آئي.

۱۲۱- هو جو پاڻ کان مٿس هميشه زنده آهي. اهو مالڪ ٿئي ٿو توڻي جو نوڪر آهي.

۱۲۲- تارچي تي پنهنجي آوانه جي. خبر نه آهي ۽ دهر ۾ پهر پاڻ کي ڏسان ٿي.

۱۲۳- هٿ تار کي بنسري وانگر وڃائي ٿو. يارچي دوستي جو پيغام ڏئي ٿو.

۱۲۴- اهو ڪا ٿيندڙ مون کي چوي ٿو ته چو. پوءِ چوان تي جيڪي چوي ٿو چڱو يا خراب.

۱۲۵- اهو ڪيل آهي جو آوانه ڪري ٿو. ڊيوڙي ۾ غم کان پڪا ڪري ٿو.

۱۲۶- جيئن جو ٿو ڄاڻان ته هي آوانه ڪٿان آيو. عجب حيرت ۾ آهيان چيائون ته ڏوھ آهي.

۱۲۷- انهي سبب ڪري حيرت ۾ آهيان مگر مون کان به پوڻ شخص ڳاڻسڻائي ٿو.

۱۲۸- انهي شخص کي ڏسان جيڪڏهن مان هجان. مان آهيان اهوئي پاڻ آهي جو ڳالهائي ٿو.

۱۲۹- جڏهن انهي يار جا هٿ منهنجي مٿي تي پهچن ٿا. پوءِ سوين آوانه آشڪا (ظاهر) ٿين ٿا.

۱۳۰- جڏهن يارچي هٿ کان پري هٿ ٿو. تڏهن آوانه ڪونه هون ٿو ته صبر ۾ هيٺ.

۱۳۱- گرچه اندر کهوره آتش می فلکند

۱۳۲- هیچ آوازه ز من پیدا نبود

۱۳۳- این چه عجب است در وصل ^{و شتیاق}

۱۳۴- گر وصال است او گشته بهیم

۱۳۵- چونکه اندر بحر آوازی نبود !

۱۳۶- در وصالش ناله و فریاد کمی

۱۳۷- نشسته پنهان است در غشای می

۱۳۸- حال یی پریم نگر از شیخ پیر !

۱۳۹- در وصل چنداں صدمانی از فراق

۱۴۰- ایس چه معنی این چه سبب اندری

۱۴۱- گفت میدانی که آخر چیستی

۱۴۲- بشنوی از من خمش شو آشکار

۱۴۳- مانی هوا ز تار می آید بسی !

۱۴۴- حیم طنبور است و تار چوں زباں

۱۴۵- تار جان است آفتاب اطنبوداں

۱۴۶- ایس حقیقت تار چوں کردم تمام

در خموشی صبر بودم روز چند

دم کشیدن آشکار آنجا نبود

در کشد ما را بسی سونی فراق !

در تعجب مانده ام کاین چیست عیشم

نه نیازی بود بهم نازی نبود

می شود پیدای صد الزمائی ہی

می کند آوازهائی نه زنی !

تا چه فرماید که از مانی الضمیر

می شود طاقت از ایس آواز طاق

وصل ^{ست} حیرت بجز شد قریب تر

او بود پنهان عیاں تو نیستی !

با تومی گویم فهم کن گوشه ارا !

لیک سرس را نفهم هر سی !

می کند اسرار مولا را عیاں !

هست زانگشت سرانیده بیاں

صبر خود خود شد ز گفتن و السلام

۱۱۳۱- جذهن مونکي يالاجي کوري ۾ وڌائون. ته کيتراڌينهن مان خاموش ۽ صبر ۾ هيس.

۱۱۳۲- ڪوبه آواز نه مون مان ظاهر نه ٿيو. اي آشڪا رانهي جاءِ تي ڊهره ٿي نه گهرجي يعني خاموش رهڻ گهرجي.

۱۱۳۳- هي ڪهڙي نه عجب جي ڳالهه آهي. اهو شوق ميلاب ۾ به مونکي وڃوڻي جي طرف ڇڪي ٿو.

۱۱۳۴- جيڪڏهن وصال آهي ته ان سان گڏ فراق به آهي عجب ميا هيان ته هي ڪهڙي قسم جو غم آهي.

۱۱۳۵- جڏهن جو جدائي ۾ دانهن نه ٿئي. نه نيزاري ٿئي ۽ نه نانر ٿئي.

۱۱۳۶- وصال ۾ دانهن ۽ ڪوڪ چاچي؟ هاءِ هاءِ مان آواز نه پيدا ٿئي ٿو.

۱۱۳۷- جڏهن شراب ۾ نشو وکل آهي. تنهن بنسري ۾ آواز نه ڪل آهي.

۱۱۳۸- اهو حال مان پنهنجي پير مڃان کان پڇان ته منهنجي دل جي حال بابت چاڻا فرمائين.

۱۱۳۹- ميلاب ۾ وڃوڻي جون ڪيتريون دانهن ٿين ٿيون. انهي آواز کان طاقت ٿئي ٿي.

۱۱۴۰- هن مياندر ڪهڙي معنيٰ ۽ ڪهڙو سبب آهي. جو ميلاب ۾ وڃوڻي آهي ۽ وڃوڻي ۾ ميلاب آهي.

۱۱۴۱- هن چيو ته توکي خبر آهي ته آخرتون ڪيڏانهن. ظاهر باطن هويان آهي تون ڪجهه نه آهين.

۱۱۴۲- اي آشڪا رانهي ٻڌي مان ڪر. جيڪي مان توکي چوان ٿو سو سمجه ۽ ياد ڪر.

۱۱۴۳- تار منجهان گهڻا آواز نه نڪرن ٿا مگر هنجور انهر ڪو سمجهي ٿو سگهي.

۱۱۴۴- حليم طنبور واهي ۽ تار زبان آهي. جا الله ڄا سمور اها ظاهر ڪري ٿي.

۱۱۴۵- تار جان آهي ۽ قلب طنبور سمجه. جا اگر جي اشاري سان بيان ظاهر ڪري ٿي.

۱۱۴۶- ڏي حقيقت جذهن تار پوري ڪئي. ته هن خود بخود صبر ۾ اچي ويئي. هيئر سلام.

مرتب جاپا چایل کتاب

- ① دولہ درازی ۳ روپيا
- ② سچل سرمست (انگریزي) ۵۰ پیسا
- ③ درد جو داستان ۲۵ "
- ④ قرۃ العین الرسول ۵۰ "
- ⑤ بیعت الرضوان ۵۰ "
- ⑥ مثنوی عشق تامہ ۵۰ "
- ⑦ مثنوی گدازنامہ ۷۵ "
- ⑧ ذاتا درازی ۷۵ "
- ⑨ مثنوی دردنامہ ۵۰ "
- ⑩ مثنوی تارنامہ ۵۰ "
- ⑪ سوانح حیات سردار بہادر محمد بخش مفت
- ⑫ دیوان کوچہی مفت

ملک جھنڈہ۔ قاضی علی اکبر درازی

محلہ قاضی عبد السمیع روہڑی